

Beérkezett: 2024. 08. 30. Elfogadva: 2024. 10. 18. Megjelent: 2024. 12. 31.

Brogyányi Eszter

Ember és szöveg: a *Szitakötő* folyóiratról

Kedves Olvasók!

A *Szitakötő* gyermekirodalmi folyóirat (1) 16 éve működő komplex iskolai nevelési programjának (2) meghatározó eleme az anyanyelvi nevelés. A Liget Műhely Alapítvány szerkesztésében évente négyszer megjelenő folyóiratban verseken, meséken kívül ismeretterjesztő cikkek is olvashatók. A változatos témák – biológiai és informatikai jelenségek, művészettörténeti és kémiai érdekességek – nyelvileg is vonzó megjelenése segíti, hogy már gyerekkorban megszerettedsük az olvasást.

1. kép

A Szitakötő folyóirat 49. számának borítója (1)

A nyelvvel is reflektálunk a körülöttünk folyamatosan változó világra, fontos tehát, hogy a gyerekek mai tartalmakat olvashassanak. A lap az egyes korosztályok eltérő igényeire is figyel. A lírai szövegek fejlesztik az absztrakt gondolkodást, lehetőséget adnak a saját értelmezésre. A folyóirat 2023. évi őszi számában található *Szóvihar* című vers például, amelyben Tary Orsolya (2023) humorosan mutatja be, hogy egy gyermek számára milyen izgalmas kaland a nyelvi formulák minél színesebb használata: „Kanyarítom a betűket, villog a szavak karátja / az embereknek köröttem szavas lesz a kabátja. / A szél malom, a hold világ, / a szép halom, a hó virág” (Tary 2023).

A 2023. évi tavaszi szám *Ablaknál* című verse (Búth 2023) tömören szemlélteti a személyiség és az én témakörét: „Ki lakik ott, belül? / A választ (senki más), / te tudod egyedül”. Búth Emília költeménye közvetlenül és külön-külön is megszólítja a kisiskolásokat, és elgondolkodtatónan kérdezi: „ki is vagyok valójában”

(Búth 2023). Ugyanebben a lapszámban Vibók Ildi (2023) *Mindannyiunk üvegháza* című írása egy gyerek szemszögéből mutatja be bolygónk működését és a károsanyag- kibocsátás okozta szennyezettség enyhítésének lehetőségeit. Az egyes szakszók és lényeges szókapcsolatok vizuálisan kiemelve, félkövéren jelennek meg, ami az új szavak és kifejezések tanulása mellett segíti az olvasókat, hogy a szöveg lényegére koncentrálnak. Az új ismeretek finom bevezetésére jó példa az ugyanebben a lapszámban megjelent *Mi és ő* című írás Z. Karvalics László tollából (2023), amely először általánosságban beszél az idegenség érzéséről, majd arról, hogy miként jelenik ez meg a magyarban és az angol nyelvben. Mindezt elősegíti, hogy a szöveg dőlt betűvel szedi az *alien* kifejezést. Az írás az ember és a környezet kapcsolatáról szól, arról, hogy az ember miként alkot egységet a Földdel, illetve, hogy a legapróbb élőlények is hozzájárultak a mai emberiség sorsának és életének alakításához.

Az ember és világ viszonyának kapcsán Parapatics Andrea *Mi ez az egész?* című cikke (2023b) felhívja a figyelmet az *egészséges* szó eredetére és etimológiájára, amely szerint eredetileg az *egész* szó jelentette a mai *egészségest*. A cikk bemutatja a szó első írásban feljegyzett előfordulását, kitérve arra, hogy az *egész-egészséges* duplázásra van más példa is a nyelvünkben, mint a bő-bőséges pár. Különösen érdekesnek tartom, hogy kitér az *egész* szó filozófiai-költői ismertetésére is, például Ady Endre *Kocsi-út az éjszakában* című versében sokféle módon értelmezhető a szó. A szerző a szó mai, divatos értelmezését, a „teljes életet élni” felhívását is említi, ezáltal az írás a testi, szellemi és lelki egészség őrzésére is inspirálja a gyerekeket.

Ugyancsak Parapatics Andrea (2021) ír nyelvünk sokszínűségéről *Az óceán feneké* című cikkében, és bemutatja, hogy különféle hétköznapi kifejezéseink sokszor vagy megszemélyesítések, vagy metaforák., és kapcsolódnak az emberi tevékenységekhez. Például a parázs *pislogása*, vagy a *villámokat szór* a szeme, és *fortyog magában*. A nyelv történetével kapcsolatos érdekességekről az *Egy csokor virágnév* című írásban olvashatunk, ahol Parapatics Andrea (2020) különféle virágok és növények nevének eredetét mutatja be. A *levendula* szóról például „azt valószínűsítik, hogy a latin *lavare* 'mosni' jelentésű szó családjába tartozik, azon az alapon, hogy ezt a növényt használták a mosdóvíz illatosítására”.

2. kép

Az Egy csokor virágnév című írás illusztrációja (Parapatics 2020)

Az írásokhoz a *Szitakötő* honlapján oktatási segédanyagok is társulnak, az imént említett cikkhez például általános és irodalmi ismeretekre kérdező műveltségi teszt (1).

A magyar nyelvi ismeretek bővítését segíti szintén Parapatics (2023a) tollából az *Idegen, mégis ismerős* című cikk, amelyben a mára már szervesen beépült idegen eredetű szavakról olvashatunk, és arról, hogy miért változik e szavak kiejtése abban az esetben, ha egy másik nyelvbe kerülnek. Megismerjük a jövevényszó

fogalmát, s hogy a mai magyar nyelv szókészletének kb. 7%-a tartozik ebbe a kategóriába. Ötletesnek találok az íráshoz kapcsolódó segédanyagot, a különféle nyelvekből átvett jövevényszók táblázatba rendezését.

A 2022. évi téli lapszámban *Búevő Benő* története László Bettinától (2022) érzékletesen és kreatívan szól arról, mi fontos az életben. A címszereplő feladata, hogy jóllakjon az emberek bűjával, de egy napon egy trónbitorlást sérelmező királyfi érkezik hozzá, akivel szerepet cserél, és a királyfi a bűvés közben felismeri, milyen értelmetlen a trónöröklés miatt mérgelednie. A bűvés eredeti ötlete segít a gyerekeknek a mindennapok problémáinak feldolgozásához.

A gyerek és felnőtt nézőpont ütközését mutatja be Nacsinák Gergely András *Az átváltozóművész* című meséje a 2022. évi tavaszi lapszámban, amelyben egy kisgyerek mindenáron meg akarja nézni az átváltozóművész mutatványát. Az apja azonban inkább a hétköznapi valóságra tanítaná, ezért a mutatványost munkanélkülinek nevezi, a varázslatos mutatványt pedig butaságnak. A történet a realitás és a fantasztikum keverésével beszél az állandóan változó emberi életről, és a végén az apa is felismeri, hogy minden változás csoda. Az ilyen pozitív kicsengésű mesék gazdagítják a gyerekek olvasási élményeit, és átélhetőbbé, könnyíthetővé válnak a súlyos gondok is.

A *Szitakötő* folyóirat és oktatási program célja, hogy a globális problémákat is játékosan, az egyénre fókuszálva tárgyalja. A folyóirat írásai sok más témakör kínálata mellett segítenek felfedezni a nyelv világát játékos, személyes versekkel, fantáziadús mesékkel, érdekes cikkekkel, amelyekkel a szerzők mindig közös gondolkodásra hívják a gyerekeket. A folyóirat fontos érdeme, hogy az oktatási programjához csatlakozó hazai és határon túli általános iskolákban egy osztály diákjai és a közreműködő pedagógusok számára ingyen példányokat biztosítanak a lapból (2), így a tartalmában és megjelenésében egyaránt minőségi kiadvány azokhoz is eljut, akik nem engedhetnék meg maguknak a folyóiratra való előfizetést.

Tisztelettel:

Budapest, 2024. augusztus 24.

Brogyányi Eszter
egyetemi hallgató
levéltár mesterszak
Eötvös Loránd Tudományegyetem

Irodalom

- Búth Emília 2023. *Ablaknál*. Szitakötő. <https://ligetmuhely.com/szitakoto/buth-emilia-ablaknal/> (2023. augusztus 10.)
- Z. Karvalics László 2023. *Mi és ők*. Szitakötő. <https://ligetmuhely.com/szitakoto/z-karvalics-laszlo-mi-es-ok/> (2023. augusztus 10.)
- László Bettina 2022. *Búevő Benő*. Szitakötő. <https://ligetmuhely.com/szitakoto/laszlo-bettina-buevo-beno/> (2023. augusztus 10.)
- Nacsinák Gergely András 2022. *Az átváltozóművész*. Szitakötő. <https://ligetmuhely.com/szitakoto/nacsinak-gergely-andras-az-atvaltozomuvesz/> (2023. augusztus 10.)
- Parapatics Andrea 2020. *Egy csokor virágnév*. Szitakötő. <https://ligetmuhely.com/szitakoto/egy-csokor-viragnev/> (2023. augusztus 10.)
- Parapatics Andrea 2021. *Az óceán feneké*. Szitakötő. <https://ligetmuhely.com/szitakoto/az-ocean-fenekel/> (2023. augusztus 10.)
- Parapatics Andrea 2023a: *Idegen, mégis ismerős*. Szitakötő. <https://ligetmuhely.com/szitakoto/parapatics-andrea-idegen-megis-ismeros/> (2023. augusztus 10.)

Parapatics Andrea 2023b. *Mi ez az egész?* Szitakötő. <https://ligetmuhely.com/szitakoto/parapatics-andrea-mi-ez-az-egesz/> (2023. augusztus 10.)

Tary Orsolya 2023. *Szóvihar*. Szitakötő. <https://ligetmuhely.com/szitakoto/szovihar/> (2023. augusztus 10.)

Vibók Ildi 2023. *Mindannyiunk üvegháza*. Szitakötő. <https://ligetmuhely.com/szitakoto/vibok-ildi-mindannyiunk-uevghaza/> (2023. augusztus 10.)

(1) A *Szitakötő* folyóirat honlapja. <https://ligetmuhely.com/szitakoto-folyoirat/> (2023. augusztus 10.)

(2) A *Szitakötő* folyóirat oktatási programjának honlapja. <https://ligetmuhely.com/oktatasi-program/> (2023. augusztus 10.)

The reader and text: about the journal *Szitakötő*

Az írás szerzőjéről

Brogányi Eszter

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, Magyarország

eszter.broganyi[kukac]gmail.com

<https://orcid.org/0009-0000-3069-2472>